

Wydział Nauk Politycznych
i Studiów Międzynarodowych
Uniwersytet Warszawski

Warszawa, 6.4.2022

Dr hab. Marko Babić

Katedra Studiów Wschodnich

Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych

Uniwersytet Warszawski w Warszawie

RECENZJA

rozprawy doktorskiej Pani mgr Karoliny Marii Skobejko pt. „Franjo Tudjman jako przywódca polityczny”, Warszawa 2021 rok, napisanej pod kierunkiem naukowym prof. dr. hab. Radosława Zenderowskiego na Wydziale Społeczno-Ekonomicznym Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego.

[Recenzja została przygotowana zgodnie z Uchwałą nr 55 Rady Naukowej Dyscyplin Nauki o Polityce i Administracji z dnia 18 czerwca 2020 roku w sprawie zaleceń dla recenzentów rozpraw doktorskich w dyscyplinach nauki o polityce i administracji oraz nauki o bezpieczeństwie.]

1. Podstawowe dane o rozprawie

Przekazana do recenzji praca, ukończona w 2021 roku, liczy 276 stron i składa się ze wstępu, czterech rozdziałów, zakończenia, bibliografii wykazu tabel i aneksu. Temat pracy oraz jej zawartość potwierdzają słuszność wybrania dyscypliny nauki o polityce

i administracji jako tej, w której doktorant ubiega się o nadanie stopnia naukowego. Dysertacja doktorska Pani mgr Karoliny Marii Skobejko pt. „Franjo Tudjman jako przywódca polityczny” stanowi ciekawe dla dyscyplin nauki o polityce i administracji studium przypadku. Niewątpliwie, Doktorantka podejmując badania naukowe nad kwestią przywództwa politycznego pierwszego prezydenta Chorwacji Franjo Tudjmana, zdecydowała podjąć się zadania trudnego i w ujęciu jego historycznej oceny, nadal kontrowersyjnego. Tym bardziej należy docenić wybór tematu. Poza tym, Doktorantka podejmując badania naukowe dotyczące problematyki politologicznej zwiększa stosunkowo nieliczne grono badaczy zajmujących się obszarem bałkańskim.

2. Merytoryczna ocena rozprawy

a) Wskazanie oraz ocena celu badawczego, przyjętej tezy/hipotezy i założeń pracy kandydata

Uważam, że cel rozprawy został dostatecznie dobrze sformułowany. Temat wpisuje się w problematykę będącą w zakresie podmiotowym dyscypliny nauki o polityce i administracji, został dobrze wybrany i poprawnie uzasadniony. Nie mam zastrzeżeń co do ram czasowych.

Eksplikowane hipotezy, pytania i założenia badawcze sformułowano poprawnie i jednoznacznie korespondują z prezentowanym zagadnieniem.

b) Ocena zastosowanego piśmiennictwa w ramach rozprawy doktorskiej

Pani mgr Karolina Maria Skobejko poprawnie oceniła niestety wciąż skromny dorobek rodzimej literatury przedmiotu w kontekście przywództwa politycznego w regionie Bałkanów Zachodnich, poza nielicznymi wyjątkami wymienionymi przez Doktorantkę (gdzie w ograniczonym zakresie wspomniano o problematyce przywództwa politycznego [*Ewa Bujwid-Kurek, Legitymacja ustroju politycznego państw postjugosłowiańskich* czy *Jacka Wojnickiego, Proces instytucjonalizacji przemian ustrojowych w państwach postjugosłowiańskich*]). Liczę, że przedłożona do recenzji praca doktorska zainspiruje kolejnych badaczy do zajęcia się ważnym problemem politologicznym, jakim jest fenomen przywództwa politycznego w państwach powstałych po destrukcji Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Jugosławii.

Sytuacja przedstawia się inaczej w przypadku literatury obcojęzycznej wśród której, warto odnotować, Doktorantka przedstawiła liczne pozycje w języku chorwackim (tłumaczone przez Doktorantkę, co jest szczególnie istotne biorąc pod uwagę fakt, że dla badaczy polskich literatura ta pozostaje poza zasięgiem ze względu na brak znajomości języka chorwackiego). Warte podkreślenia jest zastosowanie w badaniach wywiadów wśród grupy polityków chorwackich (aktywnych lub już nie) na temat oceny przywództwa politycznego Franjo Tudjmana: Žarko Domljan, Marijan Gubić, Andrija Hebrang, Matko Marušić, Ante Nazor oraz Jadranka Polović. Być może stanowiące dla polskiego badacza określoną wartość badawczą, wywiady te w przedłożonej pracy charakteryzują się jednowymiarowością oceny Tudjmana jako pierwszego przywódcy niepodległej Chorwacji. Wszyscy wymienieni to bliscy współpracownicy Tudjmana z pierwszej połowy lat dziewięćdziesiątych. Co prawda, Doktorantka stwierdza, że „w związku z pandemią Covid-19 nie udało się przeprowadzić części zaplanowanych wywiadów w Serbii i Bośni i Hercegowinie (...) zdaje sobie sprawę z ograniczeń (...) z tego powodu wywiady te przedstawiają przede wszystkim perspektywę elit chorwackich” (strona 13), niemniej, w pracach naukowych (szczególnie doktorskich) powinno się unikać jednowymiarowości źródeł gdyż obniża to jakość poznawczą dzieła. Należy jednak docenić znaczny wysiłek, jaki Doktorantka musiała włożyć w przygotowanie i przeprowadzenie wywiadów. Szerokie wykorzystanie literatury w języku chorwackim pozwala naświetlić wielość zagadnień i problemów polityka i przywódcy jakim był Franjo Tudjman, które, według mojej wiedzy, w nauce polskiej właściwie nie były poruszane. Już sam ten fakt jest godny pochwały.

c) Ocena zastosowanych metod badawczych

Należy stwierdzić, że metodologia w stosunku do badanej problematyki przywództwa politycznego została poprawnie dobrana i odpowiednio uzasadniona. Dotyczy to rozdziału I i wybranych koncepcji przywództwa politycznego (strony 17-42) oraz metod badań przywództwa politycznego (strony 42-59). Odnoszę jednak wrażenie, że cały ten teoretyczny rozdział, chociaż mógł być pożyteczny dla samowiedzy Doktorantki, słabo został powiązany, z tym co dalej następuje. Przegląd wątków teoretycznych w I rozdziale jest dość ubogi w odniesieniu do II, a szczególnie do III rozdziału (Franjo Tudjman jako pierwszy prezydent niepodległej

Chorwacji, od strony 91). W tym kontekście typy i metody badania przywództwa politycznego zaproponowane w rozdziale I słabo zostały uzasadnione, a szczególnie zastosowane, do omawianych wątków badawczych w kolejnych rozdziałach. Sprawdzian kompetencji metodologicznych Doktorantki pozostaje w mojej ocenie na pograniczu oceny pozytywnej. Uzasadnienie w osobnym podrozdziale 1.4.4. (str. 50) o metodach wykorzystanych przy analizie przywództwa politycznego Tudjmana słabo mnie przekonuje. Zastosowanie ich było konieczne, ale pozostało niestety niewykorzystane w pełni. Rozdziały II oraz III pozostają w mojej ocenie nadmiernie biograficzne z ogromną ilością mniej lub bardziej pożytecznych szczegółów, niemniej mających niewystarczające powiązania z metodami i technikami badawczymi, które muszą znaleźć swoje miejsce w dysertacji. Mam wrażenie, że rozdział pierwszy (metodologiczny) został niejako „dopisany” do już istniejącego tekstu w celu uzasadnienia metodologicznego całości pracy. Podkreślam jednak, że to tylko moje wrażenie. Kolejnym zarzutem metodologicznym jest fakt, że Doktorantka stawiając sobie za cel analizę jakościową i techniki analizy w postaci wywiadu, obserwacji i analizy źródeł pierwotnych (str. 50-53), nie dopilnowała, by w sposób zasadniczy uniknąć dominującej jednowymiarowości wywodu.

d) Ocena części rozprawy doktorskiej dotycząca własnych badań (wywody, argumentowanie, wnioskowanie)

Porzucając ton krytyki chciałbym stwierdzić, że Doktorantka w oparciu o badania własne, co należy jednoznacznie docenić, umiejętnie wskazuje na kontekst historyczny oraz sytuacyjny pojawienia się Franjo Tudjmana na scenie politycznej Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Jugosławii w latach sześćdziesiątych oraz jako wyłaniającego się przywódcy wręcz „ojca narodu” i niepodległej Chorwacji na początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku. Wywody, choć poprawnie przeprowadzone, różnią się dynamiką i rozległością. Na przykład, niepotrzebnie długi i nadmiernie nasycony szczegółowością charakteryzuje się podrozdział 3.2. (Okoliczności i przyczyny wyboru Franjo Tudjmana na Urząd Prezydenta, str. 102-131), podczas gdy podrozdział 3.3. już ma inną dynamikę, przyjemniej się czyta i jego wartość poznawczą jest niezaprzeczalna.

e) Ocena, czy rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego wraz z uzasadnieniem

Rozprawa stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. W sposób poprawny przedstawiono wyniki przeprowadzonych badań, które mogą zostać wykorzystane przez badaczy zajmujących się podobną problematyką. Doktorantka sprawnie zbadała konkretny typ przywództwa politycznego na przykładzie Franjo Tudjmana, typ przywództwa autorytarnego nie odosobnionego na Bałkanach (odpowiednikiem Tudjmana, na przykład, był przywódca Serbii tego okresu – Slobodan Milošević). Biorąc jednak pod uwagę doświadczenia na początku trzeciej dekady XXI wieku w postjugosłowiańskiej przestrzeni politycznej, nie można nie oprzeć się wrażeniu, że ten typ przywództwa pozostaje immanentną cechą systemów politycznych państw regionu. Przynajmniej potencjalnie. W każdym razie dzięki swoim walorom eksploracyjnym dysertacja wypełnia jak dotąd niezagospodarowaną przestrzeń w badaniach nad fenomenem przywództwa nie tylko Chorwacji, ale i regionu bałkańskiego. Praca ma zasadniczo charakter deskryptywny, niemniej uzupełniona jest badaniami samodzielnie przeprowadzonymi przez Doktorantkę, co warto jest docenienia.

f) Dokładne informacje o ewentualnych błędach i lukach, które pojawiły się w ocenianej rozprawie doktorskiej

Informacje te znajdują się w omawianych punktach poniżej.

3. Formalna ocena rozprawy

a) Ocena układu rozprawy doktorskiej, w tym informacji o jej poszczególnych częściach składowych

Dysertacja liczy 234 strony z czego tekst zwarty zajmuje strony 7-216, pozostałe to spis treści ss. 2-3, bibliografia ss. 226-234. Na stronie 234 zamieszczono wykaz tabel, na stronie 235 zamieszczono wykaz aneksu z zapisami rozmów (zapisy rozmów od strony 236 do 273). Sumarycznie praca zawiera 712 przypisów.

Rozprawa składa się ze wstępu, który spełnia kryteria stawiane tego typu rozważaniom, oraz z czterech rozbudowanych rozdziałów. Pierwszy rozdział dotyczy teoretycznych aspektów oraz metod badań fenomenu przywództwa politycznego. Drugi rozdział dotyczy początków kariery politycznej Franjo Tudjmana i jego drogi od „wierzącego” komunisty po nacjonalistę chorwackiego. Trzeci rozdział traktuje o miejscu i roli Franjo Tudjmana w niepodległej Chorwacji, (współ)kreowaniu pozycji ustrojowej prezydenta w nowopowstałym systemie politycznym tej byłej jugosłowiańskiej republiki. W rozdziale czwartym Doktorantka zajmuje się spuścizną polityczną Franjo Tudjmana. Rozdział ten miał potencjał by stać się najciekawszą częścią pracy. Niestety na potencjale się skończyło. Dodam, że jest to jednocześnie i najkrótszy rozdział pracy. Problematyka spuścizny politycznej Franjo Tudjmana dawała Doktorantce okazję, by pokazać zmysł analityczny, warsztat metodologiczny oraz myślenie perspektywiczne, ponieważ to rozdział najbardziej wymagający. Faktem jest, że w rozdziale czwartym można zauważyć wyżej wspomniane przeze mnie elementy, niemniej pozostały one w dużej mierze niewykorzystane. Szkoda, że taką szansę zmarnowano. Z drugiej strony zaś, zauważyć trzeba, że Doktorantka podjęła się wyzwania i w pewnym zakresie poprawnie przedstawiła spuściznę polityczną Tudjmana. To ważne zagadnienie, albowiem Tudjman do dzisiaj wzbudza spore emocje polityczne w Chorwacji i stosunek Chorwatów do jego spuścizny może nam dużo powiedzieć o nich samych, o ich preferencjach politycznych, o stosunku do niepodległości.

Ze względu na fakt, że mamy do czynienia z deskryptywno-eksploracyjnym charakterem rozprawy (z naciskiem na charakter deskryptywny), należy docenić prawidłowo skonstruowany rozdział teoretyczny z którego niestety, jak już wcześniej zauważyłem, tylko częściowo wykorzystano jego elementy w rozdziałach o charakterze empirycznym odnoszących się do kontekstu sytuacyjnego. W zakończeniu znajdują się wnioski końcowe wieńczące prowadzone badania. Bibliografia została podzielona z uwzględnieniem źródeł pierwotnych, w tym konstytucji, wywiadów. Zostały wymienione prace zwarte, druki zwarte pod redakcją, artykuły w monografiach, artykuły w pismach naukowych, źródła internetowe w tym artykuły w mediach.

- b) Dokładne informacje o ewentualnych nieprawidłowościach warsztatowych, które pojawiły się w ocenianej rozprawie doktorskiej.**

Doktorantka szanując prawa autorskie poprawnie cytuje dzieła innych autorów. Upomniałbym się jednak o podawanie pełnych imion autorów w cytowanych dziełach. W kwestii poprawności przypisów nie mam zastrzeżeń. Słabą stroną Doktorantki jest częste używanie skrótów publicystycznych, co nie powinno mieć miejsca w dysertacji. Na przykład, używa skrótu „Belgrad” (s. 66) odnosząc się do władz centralnych (federacyjnych) Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Jugosławii; „partia serbska (??) odnosząc się do SDS - Serbskiej Partii Demokratycznej (Srpska Dmokraska Stranka) (s. 169); ciągłego mylenia Republiki Serbskiej jak części składowej Bośni i Hercegowiny z Republiką Serbii (np. na stronie 160, 161, 88 i dalej); błędnego podawania nazw własnych miejscowości; kilkakrotnego używania przymiotnika „wschodniosłowiańskiego” (???) frontu, choć domyślam się, że tu chodziło o wschodnioslawoński front (istočno-slavonski front, pole bitwy w roku 1991 w regionie wschodniej Slavonii) (s. 55).

Dysertacja pod względem językowym miejscami wymaga korekty stylistycznej i interpunkcyjnej, sporo jest też tzw. „literówek”. Staranniejsza korekta edytorska niewątpliwie poprawiłaby estetykę dysertacji.

Konkluzje

Przystępując do końcowej, całościowej oceny przedłożonej dysertacji mam mieszane uczucia. Z jednej strony, ma ona niewątpliwą wartość merytoryczną, wartość dodaną, gdyż podejmuje zagadnienia badawcze raczej nieznanne polskiemu badaczowi. Mam nadzieję, że problematyka przywództwa politycznego w regionie postjugosłowiańskim będzie podejmowana przez kolejnych polskich naukowców. Należy ocenić pozytywnie zaangażowanie Doktorantki, jej znajomość tematyki, nie tylko ze źródeł ogólnodostępnych (w pierwszej kolejności w Chorwacji), ale i z własnych licznych pobytów w Chorwacji na przestrzeni kilku lat o charakterze badawczym (zarówno w ramach studenckiego programu Erasmus, jak i praktykach zagranicznych na Uniwersytetach w Splicie i Osijeku). Należy docenić również fakt podjęcia się nauki języka chorwackiego w celu korzystania z literatury w tym języku. Z drugiej zaś strony, szkoda, że potencjał wykorzystania teoretycznego aspektu zagadnienia z empirycznym charakterem dysertacji pozostał mocno ograniczony. Szczególnie dotyczy to rozdziału czwartego.

Podsumowując, stwierdzam, że recenzowaną przeze mnie dysertację doktorską Pani mgr Karoliny Marii Skobejko pt. „Franjo Tudjman jako przywódca polityczny” oceniam pozytywnie pomimo, że nie jest ona wolna od wyżej wymienionych zastrzeżeń. Zaproponowaną problematyką badawczą dysertacja wpisuje się w kategorię właściwą dyscyplinie nauki o polityce i administracji. Pomimo pewnych oporów, mogę stwierdzić, że jest również innowacyjna, albowiem wypełnia lukę w badaniach nad fenomenem przywództwa politycznego na Bałkanach, fenomenem wciąż mało zbadanym i pozostającym poza głównym nurtem zainteresowań badaczy polskich.

W związku z powyższym, uważam, że dysertacja spełnia stawiane wymogi dysertacjom doktorskim.

Rekomenduję Radzie Dyscypliny Naukowej Nauki o Polityce i Administracji o przekazanie jej do dalszych etapów przewidzianych w przewodach doktorskich.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'M. Kozłowski', is written in a cursive style. The signature is positioned on the right side of the page, below the main text.